

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin orqanı

Bu sayımızda

**“Sahibkarlıq
universiteti”
yolunda**

⇒səh.6

**Uşaq
hüquqları
Azərbaycanda**

⇒səh.7

**Humanist pedaqogika,
yoxsa pedaqogikada
humanizm?**

⇒səh.12

**Yeni texnologiya
insanı yerişinə
görə tanıyacaq**

⇒səh.14

**Təhsil
millətin
gələcəyidir!**
Heydər Əliyev

Elm, təhsil və innovasiya vəhdətdə

Və yaxud bilik iqtisadiyyatının
yeni reallıqları

Müasir dünyada elmin nüfuzunun artması ali məktəblərdə aparılan tədqiqat işlərinin arealının genişləndirilməsi və potensialının gücləndirilməsimi şərtləndirir. Elmi tədqiqatçılar öz fəaliyyətinin barometri kimi götürən dünya universitetləri bu missiyani reallaşdıracaq yüksək səviyyəli alımların, mütəxəssislərin hazırlığına yeni müstəvidən baxmaqdadır. Ölkəmizdə gənc alımların elmi tədqiqatlara təşviqi bu sahədə uzunmüddətli hədəflərdən xəbər verir. Bu günlərdə Təhsil Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Bakı Dövlət Universitetində reallaşan doktorant və gənc tədqiqatçıların sayca XXI Respublika elmi konfransı da yeni hədəfləri müəyyən edirdi.

Təhsil Nazirliyi rəhbərliyinin, ali məktəb rektorlarının, tanmış ziyahılar, doktorantlar və gənc tədqiqatçılar, tələbələrin iştirak etdiyi tədbiri açan Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, akademik Abel Məhərrəmov qonaqları salamlayaraq onların belə bir mötəbər elm gündündə rəhbərlik etdiyi ali təhsil ocağında olmalarından məmənunluğunu ifadə edib. Doktorantların və gənc tədqiqatçıların növbəti elmi konfransının BDU-da keçirilməsinə görə Təhsil Nazirliyi rəhbərliyinə minnətdarlıq edən rektor Azərbaycanda təkcə yaşlı tədqiqatçıların deyil, həm də gənc alımların öz tədqiqatlarını uğurla davam etdiriklərini, konfransda 400-dən artıq məruza ilə müräciət olunduğunu deyib.

⇒Ardı səh.3

Elm, təhsil və innovasiya vəhdətdə

➡ Əvvəli səh.1

Oruc MUSTAFAYEV

O, əlavə edib ki, elmi məqalələr nəfis şəkildə çap olunacaq və Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə olunan elmi əsərlər siyahısına düşəcək.

Elm, təhsil, innovasiyalar üçbucağı

Təhsil naziri Mikayıl Cabbarov çıxışında müasir dünya inkişafının elm və təhsil qarşısında qoymuş olduğu vəzifelərdən danışır. O, qeyd edib ki, bilik iqtisadiyyatın reallıqları, elecə də dünya elmində və təhsilində müşahidə edilən tendensiyalar elm və təhsilin vəhdətinə yeni məzmun gətirir, müasir həyatda gerçəklişə bilən innovasiyaların mövqeyə çıxarırlar. Neticədə elmtəhsil-innovasiya iqtisadiyyatı üçbucağı formalaşır və bir-biri ilə üzvi şəkildə bağlı olan bu üçlük hərəkəflə inkişafın esaslarını formalaşdırır. Qeyd etmək lazımdır ki, elm, təhsil və innovasiyaların inkişafı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti canab İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilən dövlət siyasetinin əsas prioritetlərindən biri hesab olunur. İnsan kapitalının Azərbaycan dövlətinin qüdrətinin artırılmasındakı müstəsna rolu ölkə başçısı tərəfindən dəfələrlə vurğulanır. Onun tərəfindən təsdiq olunmuş “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” inkişaf Konsepsiyası, Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası və digər çoxsaylı dövlət proqramları bu sahə üzrə konkret hədəflərin müvəyyən edilməsi baxımından müümətə inkişafı kəsb edir. “Cənab Prezident tərəfindən ölkənin ali idarəetmə orqanı olan Prezident Administrasiyasının tərkibində innovativ inkişafla bağlı olan yeni şöbənin yaradılması da xüsusi qeyd olunmalıdır”.

Elmdə nəsillərin yenilənməsi daha sürətlə getməlidir

Təhsil naziri yüksək səviyyəli mütəxəssis hazırlığının beynəlxalq standartlara və dövrün tələblərinə uyğun şəkildə aparılması zəruriyyəti qeyd edib: “Mən öz çıxışında 3 əsas məqama toxunmaq istərdim. İlk növbədə, ölkəmizdə elmi kadrların hazırlığı məsələləri xülasəsini bölüşmək, ondan sonra elmi tədqiqat fəaliyyətinin təşkili və təşviqi, elmin innovativ inkişafının əsasının təşkil edilməsi mövzusu ilə bağlı danışmaq istərdim. Azərbaycan təhsilinin və elminin qarşısında duran əsas vazifələrdən biri inkişaf səviyyəsinə adekvat olan yüksək ixtisashlı kadrların hazırlanmasından ibarətdir. Həmin kadrların müasir təfəkkürli və kreativ düşüncəli olması, səriştəyə çevrilə bilən bilik və bacarıqlara malik olması, praktiki vərdişlərlə müvəyyət olunan nəzəri biliklər qazanması və bir neçə xarici dil bilməsi olduqca vacibdir”. Onun sözlərinə görə, həyata keçirilən elm və təhsil siyaseti yuxarıda sadalanın keyfiyyətlərə cavab verən mütəxəssislərin hazırlanmasına, o cümlədən ölkəmizdə elmi potensialının artırılmasına xidmət edir. Hazırda fəlsəfə doktoru proqramları üzrə ölkəmizdə ümumiyyətdə 2723 nəfər təhsil alır. Fəlsəfə dok-

toru proqramları üzrə təhsilənlərin 64%-i, elmlər doktoru proqramları üzrə təhsilənlərin isə 52%-i ali təhsil müəssisələrinin payına düşür: “Bu göstəriciləri yaş nisbeti ilə müqayisə etdikdə görürük ki, ölkə üzrə elmlər doktoru proqramlarında təhsilənlərin 34%-ni 40 yaşa qədər olanlar təşkil edir. Əvvəlki dövrələrə nisbətən onların sayı artsa da, hesab edirik ki, elmdə nəsillərin yenilənməsi daha sürətlə gedə bilər. Belə ki, dövlət ali təhsil müəssisələrində 61 yaşıdan yuxarı olan elmlər doktorlarının sayı 65%-dən çoxdur. Biz bu faizi aşağı salınmasını gənc alimlərin cəlb edilməsində görürük, nəinki yaşı, biliqlik kadrların sayının azaldılmasında”.

SABAH məzunları və Azərbaycan elminin gəncləşməsi

Nazir çıxışında təhsilin fasiləsi inkişafının temin olunması istiqamətində atılan addımlardan danışır: “Məlum olduğu kimi, Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə yaradılmış SABAH qruplarının 2017-ci ildə ilk buraxılışı olmuşdur. Bakalavr səviyyəsini bitirən 720 nəfər SABAH məzunlarının 50 faizindən çoxu ölkəmiz, o cümlədən çoxu ölkəmiz, o cümlədən

Biz hesab edirik ki, II Dövlət Proqramının həyata keçirilməsi Azərbaycan universitetlərinin bazasında olmalıdır. Başqa sözlə, biz bütün səylərimizi, dövlətin resurslarını, tələbələrin, magistrant və doktorantların xarici ali təhsil müəssisələrində deyil, bunun üçün müvafiq elmi və kadr potensialı olan universitetlərimizdə hazırlanmasına yönəltməliyik.

115 məzun dünyamın aparıcı universitetlərinin magistraturasına qəbul olmuşlar. Əminik ki, SABAH məzunları Azərbaycan elminin gəncləşməsinə öz töhfələrini verəcəklər”.

Ölkə başçısının 2016-cı il 21 iyun tarixli sərəncamı ilə magistrantlara hərbi xidmətdən möhəlet hüquq verilməsinin elm və təhsil ictimaiyyəti tərəfindən böyük rəhbətlə qarşılığındı deyən nazir bu qərarın təhsilin fasiləsizliyinin təmin olunması, gənclərin elmi fəaliyyətə cəlbinin stimullaşdırılması, ali təhsil müəssisələrində və elmi təqribatlıarda gender balansının qorunması baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirib.

“Artıq ölkənin müsbət nəticə də var. 2017/2018-ci tədris ili üçün magistraturaya qəbul olan oğlanların sayı əvvəlki ilə müqayisədə 1593 nəfərdən 2771 nəfəre yüksəlmış, başqa sözlə, 74 faiz artmışdır. Ümumiyyətlə, əvvəlki ilə müqayisədə bu il magistraturaya sənəd və rənərlərin ümumi sayı 46 faiz azalsa da, qəbul olunanların sayı 36 faiz artıb. Bu fakt magistraturaya qəbulda keyfiyyət göstəricisinin yüksəlməsindən, başqa sözlə desək, bacarılav səviyyəsini bitirənlər arasında daha yüksək bilik və bacarıqlara malik olanların magistraturaya üz tutmasından xəbər verir. Ali təhsil

yata keçirilməsi Azərbaycan universitetlərinin bazasında olmalıdır. Başqa sözlə, biz bütün səylərimizi, dövlətin resurslarını, tələbələrin, magistrant və doktorantların xarici ali təhsil müəssisələrində deyil, bunun üçün müvafiq elmi və kadr potensialı olan universitetlərimizdə hazırlanmasına yönəltməliyik. Onu da deyim ki, bu rəqəmləri, yəni magistrant və doktorantların ümumi təqəüdlərini 63 faizdən daha yüksəkdə - 85-90 faizdə görürük. Hazırda bu istiqamətdə hökumətdaxili muzakirələr davam edir, ictiyatiyyət məlumatlandırılacaq”.

Nazir qeyd edib ki, elmin müxtəlif sahələri üzrə kadr hazırlığına da diqqət yetirilməsi vacibdir. Həzirdə təhsil alan doktorantların böyük əksəriyyəti humanitar-sosial və iqtisadiyyat sahələrinin payına düşür. Lakin dünya trendləri və milli iqtisadiyyatımızın prioritətləri texniki-texnoloji, təbət və kənd təsərrüfatı elmləri üzrə alımların hazırlanmasına xüsusi diqqət yetirilməsinə teleb edir: “Statistik məlumatlara əsasən, fəlsəfə doktoru proqramlarını bitirənlərin cəmi 13%-i, elmlər doktoru proqramlarını bitirənlərin isə 11%-i dissertasiyanı vaxtında müdafiə edə bilmişdir. Bu fakt isə inkişafçı doktorantların hazırlanması və səviyyəsinin aşağı olduğunu

Və yaxud bilik iqtisadiyyatının yeni reallıqları

göstərir. Bu rəqəmlər narahatlıq doğurmaya bilməz, hazırlıq səviyyəsinin göstəricisi ilə birbaşa bağlıdır. Qeyd olunan statistik göstəricilər göncərin elmi fəaliyyətə də aktiv cəlb olunması istiqamətində müvafiq addımların atılması zəruri edir və bu məsələni qarşısında duran əsas vəzifələndə biri edir. Hesab edirik ki, ötən il qəbul edilmiş “Elm haqqında” Qanun bu sahədə ciddi irəliləyişlərə nail olmayı tekan verəcək. Belə ki, adıçkilən qanun elm sahəsində normativ-hüquqi baza yaratmaqla yanaşı, elmi fəaliyyətin stimullaşdırılması, elmi işçilərin sosial müdafiəsi, gənc mütəxəssislərin elmi vəzifələrə qəbulu və digər məsələlər üzrə müteəraqqi tədbirlərin həyata keçirilməsinə əsas yaradır. Əminik ki, bu qanunun verdiyi imkanlardan istifa-

sil müəssisəsi “Web of Science” elmi platformasına çıxış əldə edib. Bu imkan alımlorımızın dünyadan on reytingli elmi jurnallarına, konfrans materiallarına və monografiyalara çıxış əldə etməklə yanaşı, öz tödqiqat nəticələrinin dünya akademik ictimaiyyəti na çatdırılmasında bələdçi rolunu oynayır. “Təbii ki, əsas məqsəd alım və tödqiqatçılarımızın nüfuzlu elmi jurnallarda məqalə sayının artırılması, onların tödqiqatçı statusunun gücləndirilməsi və Azərbaycan elminin dünya səviyyəsində mövqeyinin yüksəldilməsindən ibarətdir. İlkən nəticə olaraq, Azərbaycan ali təhsil müəssisələrinin 2016-ci ildə impakt faktorlu jurnallarda çap olunmuş məqalələrinin sayı 2015-ci illə müqayisədə 50% artaraq

Bakalavr səviyyəsini bitirən 720 nəfər SABAH məzunlarının 50 faizindən çoxu ölkəmiz, o cümlədən 115 məzun dünyamın aparıcı universitetlərinin magistraturasına qəbul olmuşlar. Əminik ki, SABAH məzunları Azərbaycan elminin gəncləşməsinə öz töhfələrini verəcəklər.

də nəticəsində həm AMEA sisteminde, həm də ali təhsil sahəsində elmlə məşqələr olan göncərlərin sayıının əhəmiyyətli dərəcədə artırılması mümkün olacaq. Bu sahədə olan başlıca problem ondan ibarətdir ki, bu gün ali təhsil müəssisələrində elmi kadr hazırlığı dövlət hesabına deyil, ali təhsil müəssisələrinin öz vəsaitləri hesabına həyata keçirilir. Belə yanışma isə hələ də müşahidə edilən bəzi mənfi halların zəminini təşkil edir və dövlətin siyasetinin prioritətlərini tam şəkildə əks etdirmir”.

Tədqiqat universiteti və reytinglər

Təhsil naziri çıxışında universitetlərin elmi tödqiqat fəaliyyətlərinin nəticələrinin dünya reytinglərinə təsirindən də bəhs edib. Onun sözlərinə görə, tödqiqat fəaliyyəti universitetlərin üçün davamlı şəkildə güclənməkdə olan rəqabət mübarizəsinin həllədici amillərindən birinə çevirilir. Belə ki, dəvəli universitetlərinin QS reyting siyahısının hazırlanması metodologiyasında istifadə olunan meyarlar arasında tödqiqat fəaliyyəti 20% xüsusi çəkiyə malikdir. Bu göstərici Şanxay reyting siyahısı üçün 40%-ə, The Times Higher Education üçün isə 60%-ə bərabərdir. “Elm haqqında” Qanunun qəbul edilməsi ilə milli qanunvericiliyimizə “tədqiqat universiteti” termininin daxil edildiyini deyən nazir bu statusu qazanan universitetlər dövlət tərəfindən müvafiq maddi dəstək göstəriləcəyini bildirib. O, qeyd edib ki, tödqiqat universitetlərinin fundamental və tətbiqi elmi tödqiqatlar aparmaqla yanaşı, yüksək texnologiyalara əsaslanan elmtutumlu sahələrin kadr və elmi-informasiya təminatını həyata keçirmələri nəzərdə tutulub. 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə o zamanki “Thomson Reuters”, indi “Clarivate Analytics” adlanan şirkət arasında bağlanmış müqavilə əsasında ölkəmizin 40 ali təh-

384-ə çatıb. Fürsətdən istifadə edərək, doktorantlarını və gənc tödqiqatçılarını bu bazannı geniş imkanlarından də aktiv faydalanağa davot edirəm. İmpakt faktorlu jurnallarda məqalə sayına görə BDU, ADNSU, Milli Aviasiya Akademiyasının yüksəkli templərini qeyd etmək istərdim”.

Gənc tödqiqatçılarımız üçün mühüm stimul

Dövlətin gördüyü işlərin göncərlərin elmə gəlməsinə böyük stimul yaratdığını bildirən təhsil naziri bu sırada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin Ənəfəsi Fondu “Ən layiqli alım-Ə.L.A.” məqsədi qrant müsabiqəsi çərçivəsində keçirilmiş “2016-ci ilin alımı” və “2016-ci ilin gənc alımı” müsabiqəsini ayrıca qeyd edib. Onun sözlərinə görə, müsabiqənin qalibi seçilmiş alımların 50%-i ali təhsil müəssisələrində çalışır. Davamlı şəkildə keçirilməsi nəzərdə tutulan bu müsabiqə alımlarımız, xüsusilə də gənc tödqiqatçılarımız üçün mühüm stimul olacaq. Hazırda doktorantura səviyyəsində təhsil üzrə qanunvericiliyin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinde təhsil üzrə qanunvericiliyin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin Bolonya prosesi tələblərinə uyğunlaşdırılması və maliyyələşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılır. Eyni zamanda, Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə Azərbaycanda doktorantura səviyyəsinin formalşdırılması, doktorantura təhsilinin